

ЭХО

הקל

תרגומי השירה הלירית לעברית מרוסית מאת אדולף גומן
Лирическая поэзия в переводе на иврит Адольфа Гомана

Фёдор Тютчев

פיודור טיוטצ'ב

СТИХИ

примечания переводчика

שירים

הערות של מתורגמן

adolf.goman@gmail.com

פיודור טיוטצ'ב

(1803-1873)

Есть в осени первоначальной
 Нам не дано предугадать
 Дума за думой, волна за волной
 Последняя любовь
 Весенняя гроза
 Зима не даром злится
 Природа - сфинкс
 К.Б.
 Весенние воды

[ישנן בסתו ימי אלול,](#)
[אין לחזת איה תתקבל,](#)
[שער אחרי שער, גל אחר גל -](#)
[אהבה אחרו](#)
[סופת רעמים אביבית](#)
[לא סתם כועס החרף,](#)
[הטבע – ספינקס. והוא את בני-אדם](#)
[ק.ב.](#)
[מי אביב](#)

על פיודור טיוטצ'ב

Краткая биографическая справка

פיודור טיוטצ'ב נולד למשפחה אריסטוקרטית ותיקה באחוזתה שלה ליד בריאנסק. הוא למד בפקולטה לספרות של אוניברסיטת מוסקבה, לאחר מכן במשך יותר מעשרים שנה שירת כדיפלומט רוסי במינכן, שם נכח בהרצאותיו של פרידריך וילהלם שלינג, וקשר קשרים עם היינה. לאחר מכן היה דיפלומט בטורינו. עם שיבתו לרוסיה התחיל את שירותו כצנזור. הוא תרגם מכתבי פרידריך שילר, היינריך היינה ויוהאן וולפגנג פון גתה לרוסית. טיוטצ'ב כתב כארבע מאות שירים. שירתו של העשור השני של המאה התשע-עשרה היא שירה מסורתית בסוגת אודה של המאה השמונה-עשרה ברוסיה. בשירים של שנות השלושים נראים מוטיבים רומנטיים, בעיקר רומנטיזם גרמני. הנושאים העיקריים הם הרהורים על מערכת העולם, גורלו של האדם וטבע. בשנות הארבעים טיוטצ'ב כמעט שלא חיבר שירים, אבל כתב כמה מאמרים על היחסים בין רוסיה והתרבות המערבית. בשנת 1854 הוצאה לאור אוסף שיריו הראשון על ידי ידידיו, ללא השתתפות המחבר. ב-1860–1870 רווחים בשירתו של טיוטצ'ב המוטיבים הפוליטיים. השיר המפורסם ביותר של טיוטצ'ב הוא "Silentium".

ב-1850 הוא התאהב באצילה רוסית שירדה מנכסיה – ילנה דניסייבה. הוא הקדיש לה כמה שירים שונים, שבהם תיאר את האהבה כאסון גורלי. מאוחר יותר החוקרים והעורכים קיבצו את השירים האלה באוסף 'דניסייבסקיי' מכיוון שרוב השירים השייכים לו, מוקדשים לה. ההבנה האופיינית שלהם לאהבה כטרגדיה, ככוח קטלני המוביל להרס ולמוות, מצויה גם ביצירתו המוקדמת של טיוטצ'ב, לכן יהיה נכון יותר לקרוא את השירים הקשורים למחזור הדניסיאני ללא התייחסות לביוגרפיה של המשורר. דניסייבה נפטרה ב-1864.

טיוטצ'ב נחשב לאחד מגדולי משוררי רוסיה במאה ה-19 ושמו מוזכר בהקשר זה בסמיכות לשמו של אלכסנדר פושקין. טיוטצ'ב היה פטריוט רוסי וביחד עם ניקולאי נקראסוב היה ידוע כמבטא העליונות של העם הרוסי. אל מול הקדמה המערבית הוא טען את אמרתו המפורסמת ש"בשכל לבדו לא ניתן להבין את רוסיה, שום אמת מידה רגילה אינה מקיפה את גדולתה והיא עומדת לבדה בייחודיותה - ברוסיה ניתן רק להאמין". כן טען טיוטצ'ב לעליונות רוחנית ושליחות משיחית של רוסיה.

רחל כצנלסון-שזר כתבה עליו: "טיוטצ'ב בשיריו, שאין דוגמתם ברוסית לחופש האינטלקט ולחדירה האימפרסיוניסטית ליפי הטבע, כפר במוסריותן הנעלה של הופעות הטבע, וחי בייאוש בטוח של הוגה דעות ושל משורר, השואב את אמתו מכל מעינות ההכרה"

המבנים ההרכביים של טיוטצ'ב מתוחים ככל האפשר ונראים כמו היפר-פיצוי של מאמצים בונים" (יו. נ. צ'ומאקוב). מכאן ה"עודף הפיגורטיבי", " הרזיית יתר של רכיבים של סדרים שונים", המאפשרת לך לחדור לתחושה הטרגית של סתירות ההווה הקוסמית.

חשוב מאוד להבנת הפואטיקה של טיוטצ'ב הוא הריחוק הבסיסי שלו מהתהליך הספרותי, חוסר נכונותו לראות את עצמו כסופר מקצועי ואף להזניח את תוצאות עבודתו שלו.

א. פושקין הכיר את טיוטצ'ב ופירסם את יצירותיו בכתב-עת שלו. נ' קורולבה מנסחת את ההבדל ביניהם באופן הבא: "פושקין מתאר אדם שחי חיים סוערים, אמיתיים, לעיתים אפילו יומיומיים, טיוטצ'ב – את האדם מחוץ לחיי היומיום, לפעמים אפילו מחוץ למציאות, המאזין לזעקה המיידית של הנבל האולי, הקולט את יופיו של הטבע ומעריץ אותה".

לפיודור טיוטצ'ב היו שתי נשים וכמה פילגשים. אחת מהן, הורטנזיה לאפ, הגיעה עם טיוטצ'ב לרוסיה מגרמניה, וילדה לו לאחר מכן שני בנים. בצוואתו הורישה המשורר לגברת לאפ את הקצבה שהוענקה כחוק לאלמנתו בהיותו פקיד ממשלתי בכיר. המשורר נפטר בשנת 1873. האלמנה והילדים שלו מילאו את צוואתו, ובמשך עשרים שנה, עד למותה של אישתו, קיבלה הורטנזיה לאפ את הקצבה. זה כל מה שאנחנו יודעים על סיפור האהבה הזו. מתוך "ויקיפדיה"

* * *

* * *

Есть в осени первоначальной
Короткая, но дивная пора –
Весь день стоит как бы хрустальный,
И лучезарны вечера...

יִשְׁנֶן בְּסֵתוֹ יְמֵי אֱלוֹל,
תְּקוּפָה קְצָרָה אֶךְ נְהַדְרֶת -
אֵז, כְּמוֹ גְבִישׁ, הַיּוֹם צָלוּל
וְאֲרוּכוֹת קוֹרֵן הָעֶרֶב...

Где бодрый серп гулял и падал колос,
Теперь уж пусто всё - простор везде,-
Лишь паутины тонкий волос
Блестит на праздной борозде.

וְאִיפֹה שְׁמַגֵּל עֶבֶד, נִפְלָה שְׁבֻלַת,
הַכֹּל כְּבָר רִיק - מְרַחֵב מְכַל הַצֵּד, וְרִק
הַשְּׁעָרָה שֶׁל קוֹר דָּקָה נוֹבֵלַת
זוֹרַחַת עַל הַתְּלֵם-סֶרֶק.

Пустеет воздух, птиц не слышно боле,
Но далеко ещё до первых зимних бурь –
И льётся чистая и тёплая лазурь
На отдыхающее поле...

אֶת הַצֵּפוֹר שׁוֹב לֹא נִתֵּן לְשִׁמְעַ,
אֲבָל סוּפוֹת תְּחִילַת הַחֶרֶף רְחוּקוֹת,
וְתִכְלַת הַחֶמָּה, הַטְּהוֹרָה נִשְׁפָּכֶת עוֹד
עַל הַשָּׂדֶה - כְּלוֹ מְרַגְּוֶע...

* * *

* * *

Нам не дано предугадать,
Как слово наше отзовется,-

אֵין לַחֲזוֹת אִיךָ תִּתְקַבֵּל,
אִיךָ תִּהְדָּד מְלֵה שְׁלֵנוּ,

И нам сочувствие дается,
Как нам дается благодать...

וְאֵהָדָה נִתְּנָת לָנוּ,
כְּמוֹ שֶׁנִּתְּנָת חֶסֶדוֹ שֶׁל אֱלֹהִים.

* * *

* * *

Дума за думой, волна за волной –
Два проявления стихии одной:
В сердце ли тесном, в безбрежном ли море,
Здесь – в заключении, там – на просторе –
Тот же все вечный прибой и отбой,
Тот же все призрак тревожно-пустой.

שֶׁעַף אַחֲרֵי שֶׁעַר, גַּל אַחַר גַּל -
בְּתוֹךְ הַטֶּבַע - אוֹתוֹ כַּח-עַל:
בְּלֵב דְּחֹק אוֹ בְּיָם - מְרַחֵב רוּחַ,
כָּאֵן - מֵאֶסֶר, שָׁם - רַק שֵׁטַח פְּתוּחַ -
אוֹתוֹ הַשֶּׁפֶל, אוֹתָהּ הַגְּאוֹת,
אוֹתוֹ חֲזִיוֹן-שׂוֹא מִדְּאִיג בְּלִי מֵהוּת.

Последняя любовь

О, как на склоне наших лет
Нежней мы любим и суеверней...
Сияй, сияй, прощальный свет
Любви последней, зари вечерней!
Полнеба обхватила тень,
Лишь там, на западе, бродит сиянье, –
Помедли, помедли, вечерний день,
Продлись, продлись, очарованье.
Пускай скудеет в жилах кровь,
Но в сердце не скудеет нежность...
О ты, последняя любовь!
Ты и блаженство, и безнадежность.

אהבה אחרונה

אֵיךְ בְּשָׁנוֹתֵינוּ הַנוֹטוֹת
עֵדִין וּמִבְּהַל הַרְגָשׁ...
הָאֵר, הָאֵר נָא, אוֹר פְּרִדוֹת
שְׁקִיעָה שֶׁל אַהֲבָה וְשִׁמְשׁ!
הִצֵּל חֲצִי מְרוֹם הַעֵיב,
רַק מְשׁוֹטֵט מֵעֶרְבָה הַזֶּהר, -
הָאֵט נָא, הָאֵט נָא, יוֹם מֵעֶרִיב,
וְהַמְשֵׁךְ, כְּשׁוֹף הַטְּהַר!
אֶכֶן, הַדָּם בְּגוֹף דּוֹלֵל,
אֲבֵל בְּלֵב רַק רוּךְ וְנַחַת...
הוֹ, אַהֲבָה בְּסוֹף, הַלֵּל!
חֶסֶד תִּקְוָה בְּךָ וְאַשֶׁר יַחַד.

Весенняя гроза

Люблю грозу в начале мая,
Когда весенний, первый гром,
Как бы резвяся и играя,
Грохочет в небе голубом.

סופת רעמים אביבית

בְּתַחֲלִילַת מַאי אֶהוּב לִי סַעַר
כְּשֶׁרַעַם אָבִיבִי רֵאשׁוֹן
כְּאֵלוֹ מְשַׁחֵק כְּנַעַר,
רוּעַם בְּתַכְלֵת הַמְרוֹם.

Гремят раскаты молодые!
Вот дождик брызнул, пыль летит...
Повисли перлы дождевые,
И солнце нити золотит...
С горы бежит поток проворный,
В лесу не молкнет птичий гам,
И гам лесной, и шум нагорный —
Все вторит весело громам...
Ты скажешь: ветреная Геба,
Кормя Зевесова орла,
Громокипящий кубок с неба,
Смеясь, на землю пролила!

הדי הרעם! עוז וְחֶמֶד.
הִנֵּה, בָּא גֶשֶׁם עִם לַחֹת...
תְּלִיּוֹת פְּנִינִים צָחוֹת עַל זָרֵד,
מִזְהִיב הַשֶּׁמֶשׁ אֶת הַחוּט...
סִילוֹן זָרִיז רַךְ בְּשִׁפּוּעַ,
בְּיַעַר סְאוֹן הַצִּפְרִים,
כָּלֵם בְּיַעַר וּבִגְבֵה
לְרַעַם הַד לְהִיּוֹת שְׂמִיחִים.
(1) כְּאֵלוֹ הִבֵּה, בְּמִקּוֹם יֵין
לְנִשְׁר זְאוּס, שׁוֹבְבָה
מְלֵא גְבִיעַ רַעַם מֵהַשָּׁמַיִם
שִׁפְכָה בְּצַחוֹק עַל הַגְּבֵעָה!

(1) הבה — במיתולוגיה יוונית בת האל זאוס, אלת הנעורים,
מוזגת משקאות במשתאות האלים

* * *

* * *

Зима недаром злится,
Прошла ее пора —
Весна в окно стучится
И гонит со двора.
И все засуетилось,
Все нудит Зиму вон —
И жаворонки в небе
Уж подняли трезвон.
Зима еще хлопочет
И на Весну ворчит.
Та ей в глаза хохочет
И пуще лишь шумит...
Взбесилась ведьма злая
И, снегу захватя,
Пустила, убегая,
В прекрасное дитя...
Весне и горя мало:

לֹא סִתְּם כּוֹעֵס הַחֶרֶף,
כִּי תִמָּה תִקְוֹפְתוֹ,
וְהָאֲבִיב בְּלִי הֶרֶף
דּוֹפֵק, מְנִיס אוֹתוֹ.
וְאֵת הַחֶרֶף יַחַד
כָּלֵם כְּבָר מְגַרְשִׁים.
גַּם עֶפְרוֹנֵי שָׁמַיִם
בְּצִלִיל רוֹטֹט שָׁרִים.
הַחֶרֶף עוֹד טוֹרֵם,
עַל הָאֲבִיב רוֹטֵן.
אֲךְ זֶה צוֹחֵק שְׂמֵחַ
וְעוֹד יוֹתֵר סוֹאֵן...
הַחֶרֶף מְשִׁתְּגַע:
גּוֹשׁ שֶׁלֵּג קָר לְקַח,
בְּתִינוּק-חֵן קוֹלֵעַ,
וְאַחַר כֵּן בְּרַח...
אֲךְ הָאֲבִיב בְּלִי פֶגַע

Умылася в снегу,
И лишь румяней стала,
Наперекор врагу.

בְּשֵׁלֵג מִתְרַחֵץ,
וְרַק מִסְמִיק בֶּן-רָגַע,
לְחֶרֶף מִתְלוּצֵץ.

* * *

* * *

Природа - сфинкс. И тем она верней
Своим искусом губит человека,
Что, может статься, никакой от века
Загадки нет и не было у ней.

הַטֶּבַע – סְפִינְקֵס. וְהוּא אֶת בְּנֵי-אָדָם
מִשְׁמִיד בְּמִבְחָנוֹ יוֹתֵר בְּטוֹחַ
כִּי מָה לְמַעֲשֵׂה סוּד לְפִצּוּחַ
אֵין לוֹ וְלֹא הִיָּה לוֹ מְעוֹלָם.

К. Б.

.ק.ב.

Я встретил вас — и все былое
В отжившем сердце ожило;
Я вспомнил время золотое—
И сердцу стало так тепло...

פָּגַשְׁתִּי בָךְ – וְאִיזָה פְּלֵא:
עָבַר רְחוּק קָם לְתַחִיָּה;
נִזְכַּרְתִּי בְיָמִים הָאֵלֶּה
וּבְלִבִּי חֲמִים הִיָּה...

Как поздней осени порою
Бывают дни, бывает час,
Когда повеет вдруг весною
И что-то встрепенется в нас, —

כְּמוֹ שֶׁבִּסְתּוֹ אֲשֶׁר גּוֹזַע
יִשְׁנָם יָמִים, יִשְׁכַּן שְׁעוֹת -
פְּתֹאֹם אָבִיב קֶצֶר אוֹרַע
וְשׁוֹב קוֹרָא לָנוּ לְחַיּוֹת.

Так, весь обвеян дуновеньем
Тех лет душевной полноты,
С давно забытым упоеньем
Смотрю на милые черты...

וְשׁוֹב בְּרוּחַ הַרוּחוֹת
יָמִים בְּרִגְשׁוֹת מְלֵאִים,
רוֹאֶה בְּנַחַת הַנְּשֻׁכָּת
קוֹי פְּנִים לִי חֲבִיבִים...

Как, после вековой разлуки,
Гляжу на вас, как бы во сне,—
И вот — слышнее стали звуки,
Не умолкавшие во мне...

כְּמוֹ לְאַחַר פְּרֻדַּת שָׁנוֹת אֶלְפֵי,
מִבֵּית עֲלִיָּה כְּמוֹ נִרְדָּם -
וְשׁוֹב צְלִילִים עוֹלִים בְּלִי הֶרֶף
שָׁלֵא נִדְמוּ מְעוֹלָם ...

Тут не одно воспоминанье,

כָּאֵן לֹא רַק זְכָרוֹנוֹת, בְּעֶצֶם

Тут жизнь заговорила вновь, —
И то же в вас очарованье,
И та ж в душе моей любовь!..

Весенние воды

Еще в полях белеет снег,
А воды уж весной шумят —
Бегут и будят сонный брег,
Бегут, и блещут, и гласят...
Они гласят во все концы:
«Весна идет, весна идет,
Мы молодой весны гонцы,
Она нас выслала вперед!
Весна идет, весна идет,
И тихих, теплых майских дней
Румяный, светлый хоровод
Толпится весело за ней!..»

כָּאן קוֹל חַיִּים אֵלַי חֲזַר -
שׁוּב בְּךָ רוּאָה אוֹתוֹ הַקֶּסֶם,
וְשׁוּב אוֹהֵב כְּמוֹ בְּעֶבֶר!..

שיר למילים פ. טיוטצ'ב וללחן מלחין לא ידוע בביצוע י. גוליאייב
באתר <https://www.youtube.com/watch?v=mnJuwizXD9E&list=RDmnJuwizXD9E#t=54>

מי אביב

מִלְבִּין עוֹד שְׁלֵג בְּשׂוֹדוֹת,
אֶךְ מִי אֲבִיב כְּבָר רוֹעֵשִׁים -
זוֹרְמִים וּמְעִירִים גְּדוֹת,
זוֹרְמִים, זוֹרְחִים וּמְכַרְיָזִים
לְכֹל הָאָרֶץ וְאֵילָה:
"אֲבִיב קָרוֹב, קִבְּלוּ פָּנִים!
הוּא עוֹד צָעִיר, וְהוּא שֶׁלַח
הַלֵּם אוֹתָנוּ לְהַקְדִּים!
אֲבִיב מְגִיעַ מִיַּחַל,
יָמִים שֶׁל מַאי בְּאֶשֶׁר רַב,
שְׁקֵטִים, חֲמִים בְּמַעְגָּל
רוֹקְדִים סְמוּקִים מְאַחֲרוּיּוֹ!.."

שיר למילים פ. טיוטצ'ב וללחן ס. רחמנינוב בביצוע י. אוברצובה
<https://www.youtube.com/watch?v=5thkEBUZo7Q>
בביצוע ר. פלמינג באתר
<https://www.youtube.com/watch?v=c4swNTq8QT0>